

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดกรุงเทพมหานคร

THE INDICATORS OF BRAHMAVIHARA CHANGING LEADERSHIP OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

เพ็ญศรี แก้วใจดี*

Pensri Kaewjaidee

ดร.ชัตติยา ดวงสำราญ**

Dr. Khattiya Duangsamran

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้และกำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 2) ทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ระบุองค์ประกอบตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่มีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง หรือค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ที่กำหนด 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods Research) คือผสมผสานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 205 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานวิชาการ และครูผู้สอน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 615 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 2 ชุด ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 2) แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในปีพุทธศักราช 2563 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) การคำนวณหาส่วนเบี่ยงเบน

* ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

E-mail. Pensri_nui@hotmail.com

** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มาตรฐาน (Standard deviation) การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (coefficient of variation) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า

1) พัฒนาตัวบ่งชี้และกำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อคัดสรรกำหนดไว้ในโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างโดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือมากกว่า 3.00 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20% ผลการวิเคราะห์แยกออกเป็นแต่ละองค์ประกอบ คือ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยพรหมวิหาร ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ 4 ตัว การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยเมตตา การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยกรุณา การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยมุทิตา และการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยอุเบกขา 2) องค์ประกอบการสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยพรหมวิหาร ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว คือ การสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยเมตตา การสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยกรุณา การสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยมุทิตา และการสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยอุเบกขา 3) องค์ประกอบการกระตุ้นทางปัญญา อันประกอบด้วย พรหมวิหาร ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว คือ การกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยเมตตา การกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยกรุณา การกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยมุทิตา และการกระตุ้นทางปัญญา อันประกอบด้วยอุเบกขา 4) องค์ประกอบ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยพรหมวิหาร ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว คือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยเมตตา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยกรุณา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยมุทิตา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยอุเบกขา

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลทั้ง 4 โมเดล พบว่า ทุกโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก นอกจากนี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงว่าตัวบ่งชี้ทั้งหมดนี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

3) ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของโมเดล ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 16 ตัว มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุด คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยกรุณาและการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วย

อุเบกขา คือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.705 ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดคือการสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยมุกิตา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยกรุณา คือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.140

4) ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลใน 4 องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นและมีการปฏิบัติรวมทั้งมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทุกตัวไปปฏิบัติในการดำเนินงานจริง ซึ่งสอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการวิจัย ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร, สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร, พรหมวิหาร

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to develop indicators and to model the structural relationship of indicators Brahmavihara changing leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan Administration, 2) to test the coherence of the structural relationship model of the indicators Brahmavihara changing leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan Administration with developed by empirical data, 3) to identify the indicator element and indicator behaviors with structural integrity or the element's weight value according to the specified criteria and, 4) to study the guidelines for Brahmavihara changing leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan Administration by the mixed methods research; qualitative research and quantitative research. The sample group used in the research was educational institutions under Bangkok Metropolitan Administration totaling 205 schools. The informants consist of school administration, academic supervisors and teachers totaling 615 persons. Two sets of data collection tools were: 1) the questionnaire on Brahmavihara changing leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan Administration, 2) structured interview form collected the data in 2020. The statistics used for data analysis are Mean, Standard deviation, Coefficient of Variation, Confirmatory Factor Analysis using a statistical package.

The results of the research were as follows:

1) To develop the indicators and model the structural relationship of indicators Brahmavihara changing leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan Administration. To selected for the structural relation model using the mean criterion equal to or greater than 3.00 and the distribution coefficient equal to or less than 20%. The result

of separate element consists as 1) ideological influence with Brahmavihara. It consists of 4 indicators namely; ideological influence that consists of loving-kindness, ideological Influence with compassion, ideological influence consisting of sympathetic joy and, ideological influence consisting of equanimity. 2) inspirational components of Brahmavihara. It consists of 4 indicators namely; inspirational kindness, inspirational compassion, inspiration sympathetic joy and inspiration consisting of equanimity. 3) intellectual stimulation component consists of Brahmavihara. It consists of 4 indicators namely; the intellectual stimulation of kindness, intellectual stimulation of compassion, intellectual stimulation sympathetic joy and intellectual stimulation consists of equanimity. 4) The elements considering the individuality consists of Brahmavihara. It consists of 4 indicators namely; consideration of individual with kindness, consideration of the individual with compassion, consideration of the individuality with sympathetic joy, consideration of the individuality with equanimity.

2) The results of the confirmatory component analysis of the 4 models revealed to all models according to the research hypothesis were very consistent with the empirical data. In addition, the component weights of all indicators were statistically significant. It was shown that all of these indicators were important indicators Brahmavihara changing leadership of school administrators under the Bangkok Metropolitan Administration.

3) The results of the Pearson correlation coefficient analysis model. The indicators Brahmavihara changing leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan Administration was found that all 16 indicators had a statistically significant positive correlation at the .01 level ($p < .01$). The highest correlation indicator was ideological influence with kindness and compassion having a correlation coefficient of 0.705, while the least correlation indicator was motivational with kindness and consideration of the individuality with compassion has a correlation coefficient of 0.140

4) The results obtained from the data analysis of 4 components mentioned above. The experts have opinions and practice as well as encouraging personnel to apply all components and indicators to practice in actual operations. It was consistent or in the same direction as the research results that researcher has developed.

Keyword: Indicator, Brahmavihara changing Leadership administrators under Bangkok Metropolitan Administration, Brahmavihara

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อตรงต่อการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำขององค์กรต้องปรับตัว โดยใช้ความพยายามในการพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา และการประเมินผลผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550: 1) ทั้งนี้เพื่อให้มีความพร้อมในการเข้าสู่สภาวะของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถยึดติดกับรูปแบบภาวะผู้นำในการทำงานแบบเดิม โดยต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่ต้องใช้การบริหารการเปลี่ยนแปลงซึ่งสังคมไทยในปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงของการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งการปฏิรูประบบราชการและการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ในขณะที่การปฏิรูปการศึกษาได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ โดยมุ่งพัฒนาและส่งเสริม การศึกษาให้ประชาชนมีความรู้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคม ฐานความรู้และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในการพัฒนาและยกระดับ คุณภาพของคนไทยนั้น จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2551: 3-4) สอดคล้องกับวิเชียร ชิวพิมาย (2550: 5) ที่ว่าองค์กรทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรทางธุรกิจหรือองค์กรทางด้านการศึกษาซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนองค์กรเพื่อพัฒนาคนในองค์กรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลามีปัญหา มีความรู้และมีภาวะผู้นำในการบริหารการเปลี่ยนแปลง

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่ารากฐานของการบริหารจัดการนั้น อยู่ที่ใช้ภาวะผู้นำในการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งตามประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 81 กำหนดให้รัฐจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม” รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 80 (3) “พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงโลก” ซึ่งภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นเรื่องที่สำคัญ และส่งผลกระทบต่อตรงต่อการจัดการศึกษาตามบริบทของการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

จากแนวความคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการบริหารในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่มีลักษณะเฉพาะหลายอย่างจึงจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรมความสามารถในการบริหารการจัดการ ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับความศรัทธาเชื่อถือจากครู นักเรียน ผู้ปกครองและคนในชุมชนที่จะต้องบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ตามความมุ่งหมายในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ตามความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 มาตรา ที่ 6 ที่ต้องการจะจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกาย และจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีการบริหารแบบผู้นำมืออาชีพ เพื่อให้ทำให้เกิดการพัฒนาในโรงเรียน จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นมากมาย และสามารถสร้างวัฒนธรรมที่ดีให้กับสถานศึกษา มีการจัดระบบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ตัดสินใจได้เอง คิดเอง หากสถานศึกษามีผู้บริหารที่ดี มีประสิทธิภาพ มีการเชื่อมสัมพันธ์กับโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

จึงกล่าวได้ว่าผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 และการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้และกำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. เพื่อระบุงค์ประกอบตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่มีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างหรือค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ที่กำหนด

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods Research) โดยวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้และกำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) เพื่อระบุงค์ประกอบตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่มีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างหรือค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ที่กำหนด 4) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยในบทนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญหกประการ ได้แก่ 1) วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย 2) ระเบียบวิธีการวิจัย 3) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 5) การเก็บรวบรวมข้อมูล และ 6) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 437 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2563

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีขนาดและวิธีสุ่มเพื่อความเป็นตัวแทนที่ดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย เป็นการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีการเลือกตัวอย่างที่เป็นสถานศึกษา และผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานวิชาการ และครูผู้สอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เพื่อการศึกษาสำหรับการตอบคำถามวิจัยข้อ 2 ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970, pp. 607-680) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 205 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 205 คน หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 205 คน และครูผู้สอน โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 205 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 615 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยที่ 1 การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ 2 แบบ ได้แก่ แบบสอบถามระดับการปฏิบัติและแบบตารางวิเคราะห์และสังเคราะห์

ขั้นตอนการวิจัยที่ 2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือขึ้นหนึ่งชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview form) ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการนำผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน มาเป็นแนวทางในการสร้าง ประกอบด้วยแนวคำถามที่เป็นข้อเท็จจริง เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างครบถ้วนทุกประเด็น ใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เป็นผู้บริหารและรับผิดชอบงานบริหารสถานศึกษาในภาพรวม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามระดับการปฏิบัติ ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย และเตรียมแบบสอบถามเพื่อจัดส่งทางไปรษณีย์และด้วยตนเอง โดยกำหนดการส่งกลับด้วยวิธีที่ผู้ตอบบรรจุแบบสอบถามที่ตอบแล้วลงในซองปิดผนึกและ/หรือรวบรวมมาส่งกลับภายในระยะเวลาที่ผู้วิจัยที่กำหนด

2. เครื่องมือชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างพร้อมกับคำถามปลายเปิด ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นสภาพข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานการบริหารสถานศึกษาเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับระดับกรุงเทพมหานครหรือระดับประเทศ จำนวน 7 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลและเกณฑ์การแปลความ

1. เพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 เกี่ยวกับสภาพข้อเท็จจริงในปัจจุบันของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ที่ได้จากการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้หลักการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปอุปนัย (Analytic induction)

2. เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ คือ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามระดับการปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นนามบัญญัติ (Nominal scale) ในรูปแจกแจงตารางความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

(Quantitative data) ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราอัตราส่วน (Ratio scale) ที่ได้จากแบบสอบถามระดับการปฏิบัติ ชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) ห้าระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้แก่ 1) การคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) 2) การคำนวณหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) 3) การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation) ซึ่งในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจะเสนอในรูปตารางวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) พัฒนาตัวบ่งชี้และกำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อคัดสรรกำหนดไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างโดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือมากกว่า 3.00 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20% (2) ทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิง พรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และทดสอบโมเดลในระดับตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ และโมเดลในระดับองค์ประกอบของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (3) ระบุองค์ประกอบตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่มีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างหรือค่าน้ำหนักองค์ประกอบตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) ตามเกณฑ์ดังนี้ 1) เท่ากับหรือมากกว่า 0.7 สำหรับองค์ประกอบ และ 2) เท่ากับหรือมากกว่า 0.30 สำหรับตัวบ่งชี้ (4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์ในแต่ละส่วนมีดังนี้

1.ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้และกำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

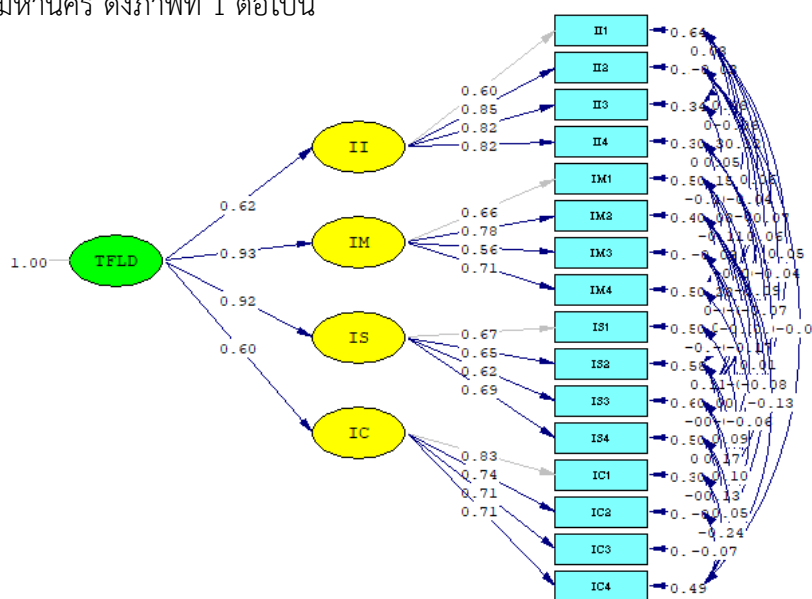
ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นผลการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 โดยศึกษาค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย แสดงความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือมากกว่า 3.00 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20 % เพื่อคัดสรรกำหนดไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างเพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในลำดับต่อไป ผลการวิเคราะห์แยกออกเป็นแต่ละองค์ประกอบหลัก

องค์ประกอบการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยพรหมวิหาร ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยเมตตา การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยกรุณา การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยมุทิตา และการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยอุเบกขา มีพฤติกรรมบ่งชี้รวม 19 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.49 - 4.89 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง 5.88 - 20.00

องค์ประกอบการสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยพรหมวิหาร ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว คือ การสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยเมตตา การสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยกรุณา การสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยมุทิตา และการสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยอุเบกขา มีพฤติกรรมบ่งชี้รวม 12 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.61-4.86 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง 6.66 -17.57

องค์ประกอบการกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยพรหมวิหาร ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว คือ การกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยเมตตา การกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยกรุณา การกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยมุทิตา และการกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยอุเบกขา มีพฤติกรรมบ่งชี้รวม 12 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.65-4.83 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง 6.77-16.53

องค์ประกอบการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยพรหมวิหาร ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 4 ตัว คือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยเมตตาการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยกรุณา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยมุทิตาและการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยอุเบกขา มีพฤติกรรมบ่งชี้รวม 12 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.68-4.85 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง 7.01 - 15.24 จากรายละเอียดดังกล่าวผู้วิจัยได้สรุปเป็นโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ดังภาพที่ 1 ต่อไปนี้

Chi-Square=51.19, df=42, P-value=0.15651, RMSEA=0.019

ภาพที่ 1 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ที่เป็นองค์ความรู้ด้านองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

โดยภาพรวมควรส่งเสริมให้นำโมเดลที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งในระดับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการนำโมเดลไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนานั้น ควรคำนึงถึงความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ผลการวิจัยพบว่า มีค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อยโดยนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ตามประเด็น ดังนี้

1. เนื่องจากผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติของการสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยกรุณา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$) ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีนโยบายในการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนา เรื่องการสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยกรุณา ให้มากขึ้น เพราะเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของการสร้างแรงบันดาลใจอันประกอบด้วยพรหมวิหาร
2. เนื่องจากผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติของการกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยมุกตา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีนโยบายในการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนา เรื่องการกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยมุกตา ให้มากขึ้น เพราะเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของการกระตุ้นทางปัญญาอันประกอบด้วยพรหมวิหาร
3. เนื่องจากผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติของการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยเมตตาและการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยกรุณา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$) ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนา เรื่องการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยเมตตาและการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยกรุณาให้มากขึ้นเพราะเป็น ตัวบ่งชี้ที่สำคัญของการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์อันประกอบด้วยพรหมวิหาร

4. เนื่องจากผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติของการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยอุเบกขา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$) ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนาเรื่องการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยอุเบกขาให้มากขึ้นเพราะเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันประกอบด้วยพรหมวิหาร

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต

เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการและทางการบริหารที่ให้ได้องค์ความรู้และข้อยืนยันที่กว้างขวางชัดเจนยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึง เสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจเฉพาะตัวแปรที่เป็นพฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารในเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหาร ดังนั้น หากมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจะมีประโยชน์ในการอธิบายภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพรหมวิหารของผู้บริหารสถานศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) โดยอาจนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นแนวทาง เช่น การพัฒนาในตัวบ่งชี้ที่พบว่า มีค่าเฉลี่ยมาก รวมถึงการพัฒนาองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาก

3. ควรทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยใช้โมเดลที่ได้รับการทดสอบจากงานวิจัยนี้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้โปรแกรมในการฝึกอบรมผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอันจะส่งผลถึงคุณภาพการบริหารต่อไป

4. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารในสังกัดอื่น เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่เหมาะสมกับบริบทนั้นๆ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). การพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษาตามระบบคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะครุศาสตร์. (2552). รายงานการพัฒนาตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดตัวบ่งชี้ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 3 แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2555). คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (2554-2558):ฉบับสถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติม พฤศจิกายน พ.ศ.2554). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ออฟเซ็ท พลัส.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2556). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ฉบับราชกิจจานุเบกษา. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2562 (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2553/a/045/1.PDF>